

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УМОВАХ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасне реформування системи вищої освіти в Україні потребує вдосконалення навчально-виховного процесу в ВНЗ на засадах використання у практиці навчання студентської молоді інноваційних технологій, зокрема особистісно-орієнтованих. У цьому процесі важливу роль відіграють інноваційні властивості (інноваційна, корпоративна свідомість, інноваційна поведінка, толерантність) професорсько-викладацького складу ВНЗ, від яких залежить рівень професійної підготовки студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Досліджень та публікацій з проблеми використання особистісно-орієнтованих інноваційних технологій у практику навчання молоді у вищій школі не дуже багато. Це вказує на значення наукових досліджень психологів, педагогів, філософів щодо розв'язання даної проблеми. Деяка кількість досліджень, серед яких можна виділити роботи В.Носкова, А.Кальянова, О.Мірошніченко [1], В.Ширяєвої [2], В.Штейнберга [3], У.Мітчелла [4], Е.Роджерса, Ф.Шумейкера [5] та ін. присвячені розкриттю ролі розповсюдження та реалізації інноваційних технологій в умовах навчання студентської молоді у вищій школі. Однак проблеми, які сьогодні існують у ВНЗ, потребують належного психолого-педагогічного забезпечення для реалізації особистісно-орієнтованих інноваційних технологій.

Формулювання цілей статті... Метою статті є розробка підходів щодо використання особистісно-орієнтованих інноваційних технологій у практиці навчання студентської молоді в умовах вищої школи.

Виклад основного матеріалу дослідження... Дослідження було спрямовано на виявлення особливостей використання особистісно-орієнтованих інноваційних технологій в навчанні майбутніх соціальних працівників під впливом цілеспрямованої діяльності науково-педагогічних працівників сучасного ВНЗ. Робота проведена на базі Донецького державного університету інформатики і штучного інтелекту, діяльність якого спрямована на створення найсприятливіших умов для інноваційного навчання молоді як соціально-адаптивних та соціально-продуктивних особистостей.

Одним з етапів дослідження було виявлення суттєвих характеристик особистісно-орієнтованих інноваційних технологій в умовах ВНЗ.

Аналіз та систематизація літературних даних з особистісно-орієнтованих інноваційних технологій соціальної роботи дозволив виділити наступні їх види: гуманістично-особистісна технологія, технологія підтримки та технологія співпраці.

Термін "особистісно-орієнтовані" або "індивідуально-орієнтовані" технології започатковано нами в дослідженні із педагогіки.

В педагогічній науці вони визначаються як втілення гуманістичної філософії, психології та педагогіки. У центрі таких технологій знаходиться особистість, яка відкрита для сприйняття нового досвіду, здатна до усвідомлюваного та відповідального вибору у різних життєвих ситуаціях.

Особистісно-орієнтовані інноваційні технології розглядалися в цьому дослідженні як технології, що характеризуються антропоцентричністю; гуманістичною суттю та психотерапевтичною спрямованістю.

Джерело розвитку даних технологій має місце в положеннях діалогової концепції культури М.Бахтіна – В.Біблера, де обґрунтовано ідею всезагальності діалогу як основи людської свідомості.

Як стверджує М.Бахтін, діалог, який характерний для людської свідомості, виступає адекватною формою буття та спілкування культур [6]. Це положення ученого вказує на те, що діалог сприяє розвитку спілкування між людьми з різними культурами. У контексті навчання студентської молоді діалог впливає на вирішення їх соціальних та життєвих проблем у країнах з різною культурою.

На думку В.Біблера, статус суб'єкта як іншого "Я" у діалозі сприяє розвитку, перетворенню його неповторної індивідуальності [7]. Висновки ученого вказують на те, що шлях до діалогічного засвоєння соціальних проблем в суспільстві має прокласти метапозиція особистості. Вона є інтегральною позицією, яка служить загальною характеристикою місця особистості у статутно-рольовій внутрішньогруповій структурі.

До основних установок особистісно-орієнтованих інноваційних технологій роботи з молоддю у вищій школі ми віднесли спілкування, взаєморозуміння між студентом та викладачем, а також професійну підтримку молоді та їх співпрацю з ним.

Як свідчить наше дослідження, при використанні технології підтримки, що виражає суть гуманістичної позиції особистості науково-педагогічного працівника до студента, актуальним є впровадження полісуб'єктного (діалогічного) підходу. Цей підхід пов'язано з багатоаспектним спілкуванням у межах інноваційного навчального середовища як соціокультурного простору, де здійснюється діалогічна взаємодія суб'єктів (науково-педагогічного працівника з молоддю), що має діяльнісно-творчий характер. Реалізація полісуб'єктного підходу до використання технології підтримки потребує від науково-педагогічного працівника проявлення довіри до молоді, яка шукає для

себе шляхи допомоги для подолання труднощів у навчальній діяльності та у житті. У контексті даного підходу використання технології підтримки у ВНЗ вимагає від науково-педагогічного працівника проявлення уміння не тільки розуміти соціальні та життєві проблеми молоді, але і уміння вступати з ними у змістовний діалог. Це вміння характеризує розвинутий інтелект, креативність і комунікативні здібності особистості сучасної молоді.

У процесі дослідження було встановлено, що під час використання гуманістично-особистісної технології роботи з молоддю науково-педагогічний працівник має орієнтуватися на гуманістично-особистісний та аксіологічний підходи. Метою гуманістично-особистісного підходу є пробудження до життя внутрішніх сил та можливостей особистості кожного студента для самостійного вирішення ним своїх життєвих проблем та проблем у навчанні.

При впровадженні гуманістично-особистісного підходу у процесі використання гуманістично-особистісної технології ми в дослідженні дотримувалися наступних педагогічних умов:

- евристична спрямованість науково-педагогічного працівника на створення інноваційного середовища для вирішення соціальних та життєвих проблем молоді;

- уміння науково-педагогічного працівника реалізувати свій інноваційний потенціал у спільній навчальній діяльності з молоддю;

- уміння активізувати молодь на самостійне вирішення соціальних та життєвих проблем;

- навички діалогічного спілкування з молоддю.

Застосування аксіологічного підходу в процесі використання гуманістично-особистісної технології сприяє введенню суб'єктів навчально-виховного процесу у світ цінностей та формуванню у них ціннісних орієнтацій.

У дослідженні ціннісні орієнтації розглядалися нами як інтегративне утворення, що характеризує внутрішній, духовний світ особистості, спрямованість її на цінності ("добročинності") у соціальній сфері. Вони відображають критеріальне відношення особистості до життєвих проблем іншого "Я" та до самої себе. Це означає, що особистість усвідомлює свою самоцінність у соціальній сфері, цінності суспільства перетинаються як її потреби, які мотивують теперешню поведінку та програмує майбутню.

Визначений вище їх зміст знаходить свій вияв в інноваційній діяльності науково-педагогічного працівника при розробці, впровадженні новацій у ВНЗ (соціальних інноваційних проектів, програм тощо), що сприймають їх перетворенню в соціокультурні норми та взірці.

Так, мудрість відображає знання науково-педагогічного працівника соціальних проблем молоді людини. Вони активізують його інноваційну діяльність для вирішення цих проблем.

Інша якість ("добročинність") – "справедливість", знаходить виявлення у повазі науково-педагогічного працівника до тих людей, які реалізують новину у соціальну сферу.

Мужність відображає творчо-свідому інноваційну діяльність науково-педагогічного працівника. В останній він проявляє намір до впровадження новацій у життєдіяльність молоді людини, терпимість при перенесенні добровільно труднощів при реалізації особистісно-орієнтованих інноваційних технологій у ВНЗ, наполегливість при закріпленні інновацій в умовах вищої школи.

Емоційно-почуттєвий світ особистості науково-педагогічного працівника в інноваційній діяльності відображає розсудливість. Складовими частинами такого світу в даній діяльності є його скромність та стриманість.

В інноваційній діяльності ціннісні орієнтації науково-педагогічного працівника відображають діалогічну стратегічну лінію його поведінки. Сааме його спрямованість на цінності ("добročинності") в даній діяльності, як свідчить наше дослідження, впливає на розвиток інноваційної політики вищого навчального закладу.

Проведене дослідження свідчить про те, що впровадження аксіологічного підходу у процесі використання особистісно-орієнтованих інноваційних технологій в умовах вищої школи дозволяє розглядати ці технології як соціально-філософський феномен, що має ціннісний статус та виходить із внутрішнього ціннісного надбання особистості науково-педагогічного працівників.

При використанні технології співпраці, особливе значення, як свідчить наше дослідження, має впровадження пошукового підходу. Він розгортається у ході реалізації пошукових дій науково-педагогічного працівника, спрямованих на розв'язання соціальних та життєвих проблем молоді. Важливу роль у цьому процесі відіграє використання науково-педагогічним працівником таких форм пошукової науково-дослідницької діяльності, як систематичне дослідження соціальних проблем студентської молоді, моделювання форм пошукової роботи з молоддю, реалізація дискусійних форм пошукової діяльності з метою вирішення соціальних та життєвих проблем молоді.

Критеріями ефективності застосування пошукового підходу в технології співпраці, є наступні характеристики науково-педагогічного працівника: особистісно-усвідомлювальне ставлення до процесу реалізації даної технології, потреба у пошуковій інноваційній діяльності, вміння творчо застосовувати сучасні пошукові методи та форми роботи з молоддю.

Серед вищезазначених підходів до використання особистісно-орієнтованих інноваційних технологій в

навчанні студентської молоді особливе значення має синергетичний підхід. У сучасних умовах він виступає методологічною концепцією в галузі соціальної роботи. Синергетична концепція була розроблена Фуллером. Під синергією автор розуміє “загальний досвід якісних та кількісних зв’язків, які можуть бути досягнуті у даній системі” [8, с. 49].

Синергетичний підхід спрямований на відхід від застосування таких підсистем як “особистість-середовище”, “середовище-особистість” та базується на підсистемі “Я” та “інші”. Даний підхід суттєво активізує роль при використанні особистісно-орієнтованих інноваційних технологій діалогічних методів та прийомів, що спрямовані на реалізацію діалогічних взаємовідносин між науково-педагогічним працівником та “Я”-іншими (молоддю, колегами по роботі).

Впровадження вищезазначених підходів при використанні особистісно-орієнтованих інноваційних технологій роботи з молоддю у вищій школі, сприяє активізації інноваційної діяльності студентів. На нашу думку, реалізація особистісно-орієнтованих інноваційних технологій в перспективі дасть можливість змінити всю систему підготовки майбутніх фахівців для соціальної сфери у вищій школі. У цьому процесі науково-педагогічний працівник виступає інноваційною особистістю з достатньою соціальною та особистісною відповідальністю, яка орієнтується на загальнолюдські цінності поваги до особистості студента, визнання її самоцінності; прийняття молоді такою, якою вона є, володіє емпатією, емоційною відвертістю, вміє досягти емоційного зв’язку з молоддю, при цьому контролюючи себе.

Дані детермінанти особистості науково-педагогічного працівника при використанні особистісно-орієнтованих інноваційних технологій відображають гуманістичну спрямованість його професійної діяльності, яка звернена до молоді на засадах гуманістичних норм та ідеалів.

Висновки... Отримані наукові результати свідчать про те, що використання особистісно-орієнтованих інноваційних технологій при підготовці майбутніх фахівців у вищій школі вимагає від науково-педагогічного працівника дій щодо взаємодії на засадах діалогічності, підтримки молоді та співпраці учасників навчально-виховного процесу.

Література

1. Носков В.И. Психологические барьеры при применении инновационных технологий в условиях вуза (Совершенствование реализации инновационных технологий) / В.И.Носков, А.В.Кальянов, О.В. Мірошниченко // Практична психологія та соціальна робота. – 2009. – № 11. – С. 36-41.
2. Ширяева В.А. Теория сильного мышления. – Учебный курс по ТРИЗ для старшеклассников / В.А.Ширяева // Школьные технологии. – 2001. – № 3. – С. 66-84.
3. Штейнберг В.Э. Практика конструкторско-технологической деятельности / В.Э. Штейнберг // Школьные технологии. – 2000. – №6. – С. 16-27.
4. Роджерс Э. Коммуникация в организациях [Пер. с англ.] / Э.Роджерс, Р.Агарвала-Роджерс. – М. : Экономика, 1980. – 176 с.
5. Rogers E.M. Communication of innovation / E.M.Rogers, E. E. Shoemaker. – N. Y. – Free-Press, 1971. – P. 211-219.
6. Философия М.М. Бахтина и этика современного мира. Сб. науч. ст. – Саранск. : Изд-во Мордовск. Ун-та, 1992. – 112с.
7. Библер В.С. На гранях логики культуры : Книга избранных очерков / В.С. Библер. – М.: Русское феноменологическое общество, 1997. – 440 с.
8. Павлова О.В. Інноваційні технології соціальної роботи у вищій школі: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Павлова – Донецьк: Видавництво «Норд-Прес», 2010. – 197 с.

Анотація

У статті розкриваються особливості використання особистісно-орієнтованих інноваційних технологій (гуманістично-особистісної, технології співпраці, технології підтримки) у практиці навчання майбутніх соціальних працівників у вищій школі.

Впровадження різних підходів (полісуб’єктного, пошукового, гуманістично-особистісного, аксіологічного, синергетичного) у контексті використання даних технологій сприяє активізації інноваційної діяльності студентів. У цьому процесі науково-педагогічний працівник має нести повну соціальну, особистісну відповідальність і орієнтуватися на діалогічність, підтримку молоді та на співпрацю з ними у навчально-виховному процесі

Анотація

В статті розкриваються особливості використання особистісно-орієнтованих інноваційних технологій (гуманістично-особистісної, технології співпраці, технології підтримки) у практиці навчання майбутніх соціальних працівників у вищій школі

Внедрение разных подходов (полисубъектного, поискового, гуманно-личностного, аксиологического, синергетического) в контексте использования данных технологий способствует активизации инновационной

деяльності студентів. В цьому процесі науково-педагогічний працівник повинен нести повну соціальну, особисту відповідальність і орієнтуватися на діалогічність, підтримку молодіжну і на співпрацю з ними в навчально-виховному процесі.

Summary

The article reveals peculiarities of implementing person-oriented innovation technologies (human-personal technology, cooperation technology, support technology) into practice of teaching future social workers in the higher educational establishment.

Implementing various approaches (poly-subjective, searching, human – personal, synergetic) in the context of using person-oriented innovation technologies promote innovation activities of students. In this process a scientific pedagogical worker is supposed to bear full social and personal responsibility and to be orientated to dialogue, support on the part of the youth and to cooperation with them in the process of education and bringing up.

Ключові слова: особистісно-орієнтовані технології, технологія співпраці, технологія підтримки, гуманістично-особистісна технологія, синергія.

Ключевые слова: личностно-ориентированные технологии, технология сотрудничества, технология поддержки, гуманно-личностная технология, синергия.

Key words: person-oriented innovation technology, cooperation technology, support technology, human-personal technology, synergy.

Подано до редакції 20.02.2011.

УДК 378.011.31:159.9.072

© 2011

Перець О.М.

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Реформування вищої педагогічної освіти, її орієнтація на європейські стандарти в умовах Болонського процесу вимагають необхідних якісних змін у підготовці сучасного вчителя початкових класів, який повинен не тільки вміти передати учням знання, а й навчити їх гнучко адаптуватися в різних життєвих ситуаціях, вміло використовувати здобуті вміння і навички для вирішення різноманітних проблем на практиці, бути високоосвіченим, мобільним, самостійним у прийнятті рішень, відповідальним за результати своєї діяльності, гармонійно розвиненим, успішним у швидкозмінному зовнішньому професійному середовищі, з високими морально-духовними якостями, постійно прагнути до самовдосконалення, володіти високими управлінськими здібностями тощо.

Задовольнити зазначені вимоги можливо за умови спеціальної систематичної підготовки вчителів початкових класів, впровадження в навчально-виховний процес інноваційних педагогічних технологій, спрямованих на розвиток особистості майбутнього фахівця.

Серед новітніх технологій в процесі формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів використовуються тренінгові технології, які здатні забезпечити ефективно спрямування процесу здобуття вищої педагогічної освіти на майбутню професійну діяльність.

Під тренінговою технологією розуміють систему діяльності щодо відпрацювання певних алгоритмів навчально-пізнавальних дій і способів розв'язання типових завдань у процесі навчання.

Переваги тренінгових занять полягають у наступному:

– груповий досвід протидіє відчуженню, допомагає розв'язувати міжособистісні проблеми, коли студент не замикається в собі, не залишається сам на сам зі своїми труднощами;

– тренінгова група відображає систему суспільних взаємовідносин, що дозволяє майбутнім фахівцям побачити й проаналізувати у спеціально створених умовах психологічні закономірності спілкування та поведінки інших людей і самих себе, які непомітні в життєвих ситуаціях;

– груповий тренінг дає можливість кожному одержати зворотній зв'язок від студентів-колег з такими ж проблемами, які розуміють його почуття й переживання. У ньому кожен може поставити себе на місце іншої людини, «зіграти» роль для кращого розуміння її та самого себе, для знайомства з новими, більш ефективними способами поведінки і спілкування;

– тренінгова група виступає соціальним середовищем самореалізації та самопрезентації, каталізатором соціальних установок [2, с. 244].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Проблемі сутності педагогічної технології присвячені праці М.Кларіна, Г.Селевка, А.Алексюка, В.Беспалька, І.Зязюна, М.Євтуха, І.Прокопенка, В.Євдокимова, Н.Ничкало, А.Нісімчука, І.Підласого, С.Сисоєвої, І.Дичківської та ін. Останнім часом значна увага приділяється впровадженню навчального тренінгу в педагогічний процес професійної підготовки фахівців (Г.Ковальчук, Л.Бондарева, Т.Поясок, Ю.Завалевський та ін.).